

Poetika mlade generacije slovačkih pesnika iz Vojvodine

vićazoslav hronjec

Poetika mlade generacije slovačkih pesnika u Vojvodini (Miroslav Demka, Miroslav Dudok, Mihael Đuga, Zlatko Benka, Jozef Klačik), posmatrano s više aspekata, formirala se kao negacija onih najkarakterističnijih ishodišta koji su uticali na stvaranje »grupne poetike« prethodne generacije. Termin »grupna poetika« ovaj put obeležavamo navodnicima, jer je u prethodnoj generaciji ne treba tražiti samo u pesničkim tekstovima, nego i u tekstovima kritičkim, kakve je pisao i piše jedan njen pripadnik koji deluje samo kao kritičar (Mihael Harpanj), kao i onaj drugi koji je pre svega pesnik (autor ovih redova).

Ova poetika, znači, nije samo implicitno sadržana u pesničkom opusu jednog pesnika, nego ima i svoju eksplikativnu formu, ugrađenu u kritičke tekstove oba predstavnika ove generacije (što naravno, ne znači da među ova dva njena oblika ne postoje određene razlike koje se tiču njenih polaznih odredbi). Na njene karakteristike, naročito one koje nalazimo u stihovima, najviše je uticala poetika slovačkih »konkretista« (iz čega se može zaključiti da delom svog stvaralaštva u ovu generaciju spada i pesnikinja Vjera Benkova-Popitova), ali i onaj deo srpske poezije koji nazivaju »poezija klasične inspiracije«, zajedno s neosimbolizmom valentjske provenijencije, koji je najviše došao do izražaja u poetikama Branka Miljkovića i Borislava Radovića. Osnovno je, međutim, to da se s oba svoja, u ovom slučaju ravnopravna oblika (s onim usmerenim na vlastito formulisanje i onim usredsređenim na vlastitu realizaciju) ova poetika približava onom stadijumu u »razvoju« srpske poezije koji je bio nazvan »poezija intelektualne pobune«. Naravno, u ovom slučaju ne radi se samo o intelektualnom, nego i o estetski relevantnom dometu te pobune. Takođe se ne radi samo o poeziji, nego i o akciji da određena poetika, a zajedno s njom i odgovarajući pogled na svet, dobiju svoje mesto u ovoj književnosti, kao ravnopravni učesnici u njejoj sudbini.

Kvalifikativ *intelektualna* može se upotrebiti i za grupnu poetiku ove mlade generacije pesnika, s tom razlikom da to više nije pobuna, u stvari, da to više ne mora da bude pobuna. Elementi intelektualne pobune su, doduše, mogli da se primete npr. i u prvim pesmama Miroslava Demaka, ali to se može objasniti i time da je li on, kao najstariji u generaciji, što znači dosta blizak prethodnoj generaciji, morao de se potčini onome čemu su se potčinjavali i ostali njeni predstavnici. Ali, već u njegovim poslednjim pesmama iz ciklusa *Zodijak* (1977) moglo se osetiti da se definitivno priklonio svojoj generaciji.

Na prelazu između šezdesetih i sedamdesetih godina, kad je ova generacija ulazila u književnost, uticaj slovačkih »konkretista« u Slovačkoj polako je dobijao epigonska značenja, iako su tako reći svi njegovi predstavnici (Jan Staho, Jan Simonović, Jan Ondruš i Jozef Mihalkovič) u tim godinama napisali svoje najznačajnije pesme; istovremeno je u tom periodu na scenu stupila i generacija »postkonkretista« (Šćefan Stražaj, Fero Lipka, Milan Rihter i drugi), koja je po svaku cenu htela da se oslobodi uticaja njihove poetike »subjektivističke osećajnosti« (Vilijam Marčok). Na drugoj strani, srpska poezija dobija nove impulse objavljivanjem prvih knjiga predstavnika »poezije intelektualne pobune« (Milan Komnenić, Milutin Petrović, Raša Livada, Mirko Magarašević, Jovan Zivlak, Stevan Tontić), dok u poeziji vojvođanskih Slovača, pored predstavnika starijih generacija, koji svaki za sebe, u intencijama vlastite poetike, dovršavaju svoje pesničko delo, kulminira rad na uobličavanju nove poetike i napor u revalorizovanju celokupne pesničke tradicije u ovoj književnosti.

Sve ove činjenice su prisutne u prvim objavljenim stihovima predstavnika ove mlade generacije, iako se mora priznati da pri sadašnjem određivanju njihove grupne poetike ne mogu da odigraju značajniju ulogu. Međutim, evidentno je da su »postkon-

kretistički« uticaji najpresudniji u njihovom stvaralaštvu, što se može objasniti i time da su četvorica od njih duže vreme boravili u Slovačkoj. To, ipak, ne znači da su se, u odnosu na te uticaje, našli u epigonskom položaju; upravo suprotno, uvek su se ironično distancirali od njih, što samo potvrđuje da »postkonkretistička« generacija u Slovačkoj nije presudnije uticala na sudbinu cele slovačke poezije.

Posle prve etape sazrevanja pesničkih struktura i individualnih poetika svakog od predstavnika ove generacije, u njihovim pesničkim tekstovima pojavljuju se ove, manje-više zajedničke, karakteristike: želja da se od sentimentalnog i emotivnog oslobode ona semantička jezgra koja se vezuju uz konkretnu, našu sredinu i, zajedno s tim, želja da se učine univerzalnim (Demak, Dudok); depoetizacija pesničkog izraza (Demak, Dudok, Klačik); odstupanje od metafore u klasičnom smislu i prihvatanje posebnog tipa diskurzivnije pesničke slike (Dudok, Đuga); aktualizovanje nekih veoma frekventovanih mitova i stvaranje novih mitskih literarnih konstrukcija, i njihovo aplikovanje na savremenost, sa željom da se drugačije sagleda etički moment čovekovog trajanja u vremenu (Đuga, Benka, Demak); relativiziranje značenja reči, unakažavanje do apsurdna jedinica značenja (Klačik); elekticizam na nivou stiha, pa cele pesme, koji svoj smisao dobija tek u kontekstu pojedinih ciklusa, knjiga, pa i celog opusa pojedinih autora (Benka, Klačik); težnja da se stvori idiom urbane poezije u ovoj književnosti (Dudok); demonstracija dezintegracije senzibiliteta čoveka u pretehniziranom društvu (Klačik); fragmentarnost iskaza, komadanje objektivne realnosti kao alternativnu stvarnost (Klačik, Dudok, Demak); značajno korišćenje trivijalnih životnih situacija i, zajedno s tim, traganje za mitologijom današnjice (Dudok, Benka).

Naravno, svi ovi kvalifikativi nisu podjednako karakteristični za sve predstavnike ove generacije, ali ako dobro poznamo sve što su do sada napisali u obliku stiha, svako gore navedeno određenje nas podseća, ako ne na veće pesničke celine, cikluse, knjige, onda sigurno na pojedine pesme, pesničke slike ili stihove svakoga od njih.

Celoj generaciji bi se moglo prebaciti zamagljivanje semantičke pozadine pesničke slike, što je dosta velik greh u odnosu na modernost izraza. Slojevi značenja pesničkog teksta su veoma često iza zavese komplikovanih verbalnih konstrukcija (na primer, kod Benke i Klačika), nedefinisanih emocija (kod Đuge), ili enigmatskih iskaza i neopravdane šturosti izraza (kod Demaka, u manjoj meri kod Dudoka), tako da se iskustvena dimenzija lirskog subjekta veoma partikularizuje, rasparčava, razvodnjava, što veoma otežava proces konkretizacije njegovog egzistencijalnog i esencijalnog položaja u lirskom prostoru pesme. Često se samo posle čitanja nekolicke ciklusa, i to samo čistom intuicijom, može doći na trag onom semantičkom jezgru koje je zajednički imenitelj individualne poetike određenog autora.

Osim toga, treba spomenuti da su kod pojedinih pesnika ove generacije dosta velike razlike u shvatanju i ponovnom vrednovanju humanih sadržaja i procesa, ne samo u okviru određenog društva, nego, na kraju krajeva, i cele civilizacije.

Kod Dudoka, koji je istovremeno najracionalniji, nalazimo na najuravnoteženiji odnos prema društvenim procesima, trezvenost i osećanje mere; kao što smo jednom već rekli: sve je kod njega predstavljeno pesničkim slikama života uravnoteženog čoveka u uravnoteženom društvu. Njegovo stvaralaštvo se dosta približava pojmu klasicističke poetike, kako smo ga definisali u knjizi *Za poetikom* (1979). Jedino što smeta je nedostatak provokativne i uznemirujuće dimenzije u ovim stihovima.

Kad se radi o određenoj uravnoteženosti u odnosu na realnost, Dudoku je, paradoksalno, najbliži Zlatko Benka. Samo što kod njega to osećanje nije korelat odnosa sa »spoljašnjim« realijama sveta, nego s ponornim dubinama ljudskih instinkata i strasti. Ova poezija izgleda klasicistička samo s formalne strane, u stvari je romantičarske provenijencije. Provokativna dimenzija ovih stihova je takođe multog stepena, a tamo gde je ima, drugačijeg je karaktera: ne uzbuđuje intelekt nego čula.

Poezija Miroslava Demaka je veoma bliska stvaralaštvu Miroslava Dudoka, s tom razlikom što kod njega primećujemo određenu egzistencijalnu teskobu u odnosu na svet i na dubine ljudske psihe. U ovim uzemiravajućim i provokativnim stihovima često bljesne metafizički kvalitet tragičnog. Kod njega je evidentan klasicistički trend, naročito u poslednjim pesmama.

Kod Mihaela Đuge smo svedoci kontemplativne meditacije u stihovima, koja aktualizuje mnoge filozofske dileme važne za čovekovu egzistenciju. Samo što izražajna sredstva kojima to postiže, iako se razvijaju u pravcu povećane imaginativnosti, nisu dovoljno raznolika da na odgovarajući način aktualizuju dileme savremenog sveta. To je poezija koja se samo odeva u romantičarsko ruho, u suštini, pak, pokazuje tendencije ka klasicizaciji tekstualnih elemenata.

Pesničko stvaralaštvo Jozefa Klačika, zajedno s njegovim likovnim oblikom, osećamo kao veliku opomenu. Ona svesno bira sudbinu antipoezije da bi ukazala na proces dehumanizacije cele zapadne civilizacije. Potpuno je jasna, zastrašujuće imaginativna, apsurdno degradira sve sve ljudske odnose na mehanicističko manipulisanje ljudima. Nemoguće ju je smestiti u bilo kakvu klasifikaciju. Izuzetno je uznemirujuća, jer ukazuje na jednu od najstravičnijih alternativa razvoja celog čovečanstva.

Odlomak iz veće celine sa slovačkog prevela Ana Njemogova